

RAAD VOOR DIERENWELZIJN
Werkgroep: dolfinen

WERKGROEPPICHE

1. Deelnemers aan werkgroep

Voorzitter:

- Dhr. Prof. Dirk Lips K.U.Leuven, Faculteit Bio-ingenieurswetenschappen, Centrum voor Wetenschap, Techniek en Ethiek

Werkgroepleden:

- Dhr. Yvan Beck dierenarts en voorzitter bij Planète Vie
- Dhr. Dr. Gauthier Chapelle bioloog bij Planète Vie, directeur en stichter van biomimicry Europe
- Dhr. Dr. Thierry Jauniaux adviseur voor Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen
- Mevr. Dr. Geraldine Lacave dierenarts-consultant zeezoogdieren bij dolfinaria en parken, voormalig voorzitter EAAM
- Dhr. Bernard Logghe¹ afgevaardigd bestuurder van Boudewijn Seapark
→ Dhr. Bert Van de Hoef waarnemend directeur van Boudewijn Seapark en regionaal manager van Aspro
- Dhr. Michel Vandenbosch² voorzitter van GAIA
→ Mevr. Ann De Greef directeur van GAIA
- Dhr. Sander Vandenheul hoofdtrainer Boudewijn Seapark
- Dhr. Niels Van Elk dierenarts in dolfinarium van Harderwijk, voormalig voorzitter EAAM
- Mevr. Nathalie Vanhinderdael Nationale Raad voor Dierenbescherming (NRDB)
- Mevr. Dr. Hilde Vervaecke gedragsbiologe, docent ethologie en dierenwelzijn aan Katholieke Hogeschool Sint-Lieven
- Dhr. Dos Winkel bestuurslid van Sea First Foundation

Verantwoordelijke raad voor dierenwelzijn:

- Mevr. Dr. Ester Peeters wetenschappelijk adviseur

Dienst dierenwelzijn:

- Dhr. Eric Van Tilburgh dierenarts en celhoofd dienst dierenwelzijn

Uitgenodigde experts

- Dhr. Harry Schram educatief medewerker Koninklijke Maatschappij voor Dierkunde van Antwerpen, lid van de dierentuinencommissie
- Mevr. Dr. Fabienne Delfour (FR) ethologe aan de Universiteit van Parijs, consultant voor Parc Asterix
- Dhr. Brad Andrews (USA) 'Chief zoological officer' van Seaworld Parks & Entertainment
- Dhr. Dr. Karsten Brensing (D) Whale and Dolphin Conservation Society (WDCCS)
- Dhr. Piet De Laender dierenarts Boudewijn Seapark

2. Data van vergaderingen

18/03/2011, 18/05/2011, 23/06/2011, 14/09/2011, 12/10/2011, 22/11/2011, 11/01/2012, 19/03/2012, 22/05/2012, 11/09/2012, 20/11/2012, 22/02/2013, 22/03/2013, 19/04/2013, 24/05/2013, 27/06/2013, 22/08/2013, 8/11/2013

¹ Tot 27/06/2013: Dhr. Logghe overleed tijdens deze periode; Dhr. Van de Hoef verving hem.

² Tot 19/04/2013: Dhr. Vandenbosch werd vervangen door Mevr. De Greef.

3. Samenvatting van de bevindingen uit de vergaderingen

- Op 23 juni 2005 keurde de kamer van Volksvertegenwoordigers een voorstel van resolutie goed betreffende dolfinaria in België. Deze resolutie vroeg een verbod op de vestiging van nieuwe dolfinaria in België en de oprichting van een commissie om de normen voor het houden van dolfijnen in België te onderzoeken en indien nodig bij te stellen. Nadat in 2006 de discussies van de opgerichte commissie strandden, werd er in 2011 een werkgroep opgericht in de schoot van de Raad voor Dierenwelzijn. De normen voor andere zoogdieren in dierentuinen worden behandeld door de dierentuincommissie.
- Ter voorbereiding van de discussies in de werkgroep werd er een wetenschappelijk document ('Beschouwingen over het houden van dolfijnen (*Tursiops truncatus*) in dolfinaria') samengesteld met daarin een samenvatting van wetenschappelijke literatuur en, de wetgeving in andere Europese landen. Het dossier bekijkt veelgehoorde argumenten in de discussie over het houden van dolfijnen zoals de intelligentie, kennis en vaardigheden, de levensduur en de stress in gevangenschap.
- In België is er slechts één dolfinarium: 'Boudewijn Seapark' in Brugge.
- Drie van 18 vergaderingen van de werkgroep vonden plaats in het dolfinarium van Brugge: de aanvangsvergadering voor een kennismaking met de infrastructuur, een vergadering om de dolfijnenshow voor te stellen en een vergadering om het programma 'dichter bij dolfijnen' voor te stellen.
- Tijdens de vergaderingen kwamen onder meer volgende aspecten aan bod: het gedrag van dolfijnen in het wild en in gevangenschap, de levensverwachting van dolfijnen in het wild en in gevangenschap, aanbevelingen voor het houden van dolfijnen in gevangenschap, wildvang, educatieve programma's van dolfinaria, de domesticatie van diersoorten, kritieken op het houden van dolfijnen,....
- De levensomstandigheden van dolfijnen die in het wild leven sterk verschillen van de levensomstandigheden van dolfijnen in gevangenschap. De wilde populaties hebben immers een groot leefoppervlak, kunnen tot diep in de zee zwemmen (behoudens uitzondering), de sociale groep is groot, ze beschikken over levende prooien om zich te voeden alsook over rijke omgeving (diversiteit van de andere soorten, onderzees reliëf, ritme van de getijden).
- De gemiddelde grootte van dolfijnengroepen in het wild is 5 dolfijnen, maar hierin is veel variatie. Er is sprake van fission-fusion. De grootte en de samenstelling van de sociale groep verandert in de tijd, waarbij individuen komen en gaan.
- Zowel onder menselijke zorg als in het wild kunnen dolfijnen negatieve ervaringen hebben zoals sterfte, ziekte, negatieve sociale interacties,....
- Bij dolfijnen is het eerste levensjaar zowel in gevangenschap als in het wild een kritieke periode: in beide omstandigheden overleeft iets meer dan de helft.
- Op basis van het ontbreken van verschillende effecten die wijzen op domesticatie (ontbreken van duidelijke indicaties voor hersengroottereductie, stressresponsreductie, neotenie, progenesis, reductie van werken voor voedsel), kan gesteld worden dat dolfijnen niet zijn gedomesticeerd; ze dienen beschouwd te worden als wilde dieren in gevangenschap.
- In het verleden werden kortere levensverwachtingen voor dolfijnen in gevangenschap waargenomen vergeleken met dolfijnen in het wild. De laatste jaren zijn de overlevingskansen voor dolfijnen in gevangenschap gestegen. Omwille van een verbeterd management en meer kennis en ervaring, kan er gesteld worden dat dolfijnen in gevangenschap minstens even lang leven dan dolfijnen in het wild en

langer leven in gevangenschap in vergelijking met enige tijd terug. Een recente analyse op basis van gegevens van EEP ('European Endangered Species Program') ondersteunt deze laatste bevinding.

- In het dolfinarium van Brugge worden 6 dolfijnen gehouden, het belang van het welzijn van dit klein aantal dolfijnen kan futiel lijken vergeleken bij het probleem van vele gevangen dolfijnen in het wild (door wildvang, als bijvangst...). Toch is de mens extra verantwoordelijk en draagt hij een zorgplicht voor de dolfijnen in dolfinaria daar hij deze zelf in gevangenschap houdt.
- De meeste dolfijnen die in Europese dolfinaria leven zijn tuimelaars (*Tursiops truncatus*).
- Om het welzijn van dieren in dierentuinen te verbeteren geldt in België het "Ministerieel besluit van 3 mei 1999 tot vaststelling van minimumnormen voor het houden van zoogdieren in dierentuinen". Dit besluit legt ook de minimumnormen vast voor de bassins van de dolfijnen.

Aantal	Minimumafmetingen voor het aangegeven aantal dieren		Bijkomende oppervlakte per bijkomend dier	Bijkomende eisen
	Oppervlakte	Diepte		
3-5	275 m ²	- 20% v/h bassin: 5 m - 80% v/h bassin: 3,5 m	75 m ²	Afzonderingsbassin voorzien van 125 m ² en 3,5 m diep

- Met 6 gehuisveste dolfijnen in een totale wateroppervlakte van 526 m² (incl. een afzonderingsbassin van 178 m²) voldoet het Brugse dolfinarium qua grootte aan de Belgische wetgeving (vereiste voor 6 dolfijnen: 350 m² en afzonderingsbassin van 125 m²). Het hoofdbassin in Brugge is minimum 4 m diep en beantwoordt zodoende aan de wettelijke minimumdiepte. Wanneer er echter een dolfijn voor langere tijd wordt afgezonderd in het achterbassin (dat apart kan gezuiverd worden), heeft deze dolfijn slechts een diepte van 3 meter ter beschikking. Daarnaast worden in de winter in een deel van het achterbassin ook zeeleeuwen gehuisvest.
- Indien er een aanpassing van het dolfinarium en/of de Belgische minimumnormen nodig is, dan moet deze aanpassing ten goede komen aan het welzijn van de dolfijnen.
- Brugge kent geen management-gerelateerde sterfgevallen, de sterftcijfers zijn niet beter of slechter dan het wereldgemiddelde voor dolfinaria.
- Een gedragsstudie gedaan bij de groep dolfijnen in 'Boudewijn Seapark' in 2006 geeft aan dat er geen ernstige welzijnsproblemen waren (Suer, 2006). Dit in tegenstelling tot parken in Mexico waar gedragsstudies wel problemen aantoonde.
- Het dolfinarium van Brugge heeft haar medewerking verleend aan verschillende wetenschappelijke onderzoeksprogramma's zoals de ontwikkeling van apparatuur om de bijvangst van dolfijnen te verminderen, gefinancierd door de Europese Commissie.
- In tegenstelling tot andere hoog-cognitieve diersoorten zoals mensapen en olifanten, is bij dolfijnen het wetenschappelijk onderzoek over hun gedragsmatige welzijnsbehoeften beperkt. Gedragsmatig welzijns onderzoek en onderzoek naar hun ethologische noden is nodig en moet gestimuleerd worden.
- Welzijnsevaluaties zijn geëvolueerd: de aandacht gaat niet enkel meer naar wat de omgeving biedt maar naar wat het dier erin doet, ontwikkeling van stereotiep gedrag wordt niet langer getolereerd, de 5 vrijheden van Brambell werden verder uitgediept, er kwam meer aandacht voor de mogelijkheid om meer gevarieerd natuurlijk gedrag te tonen.

- Dolfijnen kennen nauwelijks tot geen gedragsproblemen zoals waargenomen bij een aantal gedomesticeerde of andere wilde dieren in dierentuinen zoals stereotypieën, automutilatie of apathie.
- Dolfijnen vertonen een grote diversiteit van gedragingen; ze beschikken over het potentieel om zich aan te passen (aan de invloed van de mens). In het algemeen is controle over wat ze kunnen doen, waar ze het doen en met wie cruciaal voor dierenwelzijn. Hiermee moet in gevangenschap rekening gehouden worden.
- In het wild besteden de dolfijnen een groot deel van hun tijd aan foerageren. Daar in gevangenschap deze activiteit wegvalt, is het nodig om een andere bezigheid voor de dolfijnen te voorzien. De mens speelt hierin een belangrijke rol en er moet niet altijd beloond worden met voedsel.
- Studies en ervaring geven aan dat dolfijnen niet altijd de diepe en grote bassins verkiezen. Grotere bassins vergroten de variatie van zwemroutes.
- Studies naar stresshormonen bij dolfijnen in dierentuinen tonen aan dat dolfijnen in dierentuinen geen last hebben van chronische stress.
- Bij fission-fusion soorten, zoals dolfijnen, wordt gepleit voor het aanbieden van voldoende mogelijkheid om zich af te zonderen. Deze soorten hebben een sterke behoefte aan controle over hun sociale contacten d.w.z. keuze over het al dan niet nabij bepaalde individuen te zijn. Er moet voldoende aandacht zijn voor het omgaan met sociale stress.

- In Taji in Japan worden er jaarlijks op dieronvriendelijke wijze dolfijnen gevangen. Een aantal van de dolfijnen wordt uitgekozen voor dolfinaria, de rest worden gedood (voor consumptie). EAAM ('European Association for Aquatic Mammals') en WAZA ('World Association of Zoos and Aquariums') verzetten zich tegen deze vangst. Zo huisvesten leden van EAAM en WAZA geen dolfijnen die afkomstig zijn van de Japanse drijfjacht (uitgezonderd Japanse leden van WAZA, zij huisvesten wel geen dolfijnen uit Taji). Recente data geven aan dat het aantal slachtingen in Japan sterk gedaald is de laatste jaren en dat de gevangen dolfijnen bestemd zijn voor dolfinaria in het midden-Oosten (en niet voor Europese, Amerikaanse, Australische of Aziatische dolfinaria).
- In de Europese dolfinaria lid van EEP is geen wildvang meer is geweest sinds 2003. Zo huisvest het dolfinarium van Brugge geen dolfijnen meer van recente wildvang: enkel de oudste dolfijnen komen uit het wild, de jongste zijn in gevangenschap geboren. EEP geeft aan dat er voldoende dolfijnen in gevangenschap zijn om de populatie op gezonde wijze in stand te houden. Wel bemoeilijkt een strengere Europese CITES-reglementering de uitwisseling van dolfijnen tussen parken, wat het behoud van voldoende genetische diversiteit door de voortplanting van niet-verwante dolfijnen benadeelt: volgens de mondiale CITES reglementering staat de tuimelaar op Lijst 2, terwijl volgens de Europese CITES-reglementering de tuimelaar op Bijlage A staat (waardoor aan meer voorwaarden moet voldaan worden bij een uitwisseling).
- **Planète Vie en Sea First Foundation vzw gaan niet akkoord met de adviestekst en deze fichetekst. Zij geven hiervoor volgende verklaring: "De beslissing om dolfijnen in gevangenschap te houden is veel complexer dan de beslissing over een normatief aspect dat al dan niet samenhangt met het welzijn en hiervoor is het noodzakelijk dat er een educatieve en ethische discussie wordt gevoerd. Deze algemene aanpak had de conditio sine qua non moeten zijn voor elke andere kwestie die samenhangt met de houden van dolfijnen en de normen die hieruit voortvloeien waarbij rekening wordt gehouden**

met de meest recente wetenschappelijke studies op het vlak van bewustzijn, intelligentie, sociaal gedrag en geheugen op lange termijn bij dolfijnen. Al deze factoren hebben een impact op de emoties en het gevoelsleven van dolfijnen als individuen die een volwaardige personaliteit hebben. Stuk voor stuk elementen die een invloed hebben op de levenskwaliteit van dolfijnen en...hun geluk. De evaluatie van het geluk, wat onder meer wordt bestudeerd in de « université de Liège » als alternatief voor de evaluatie van het welzijn, wat als achterhaald door de wetenschappers wordt beschouwd – is een echte uitdaging voor de komende jaren. Het is evident dat wanneer dolfijnen in gevangenschap worden gehouden ze zelf nooit dezelfde sociale en omgevingsinteracties als in een natuurlijke omgeving zullen hebben. De enige vorm van aanvaardbaar gevangenschap is het houden van dolfijnen in natuurlijke lagunes. Deze methode stelt het publiek in staat om de wilde walvisachtigen op afstand te observeren waarbij echte wetenschappelijke en educatieve programma's worden gegeven (die samenhangen met het leven in een natuurlijk milieu).”

4. Presentaties

- Raad voor Dierenwelzijn, 2010. Beschouwingen over het houden van dolfijnen (*Tursiops truncatus*) in dolfinaria. Rapport en presentatie.
- Peeters E., 2010 Bespreking van het rapport Whale and Dolphin Conservation Society Report WDCCS – EC Directive 1999/22, Boudewijn Seapark Brugge. Presentatie.
- Peeters E., 2011 Summary of the received literature on wild dolphins- needs, life quality and welfare. Presentatie.
- Chapelle G., 2011. Note complémentaire sur le *Tursiops truncatus* en habitat naturel. Planète-Vie. Presentatie en rapport.
- Vervaecke H., 2011. Domesticatie en Selectie. Presentatie.
- Jauniaux T., 2011. Ecology of bottlenose dolphins (*Tursiops truncatus*) in the seaside resort of Panama City, Florida. PhD- thesis van Thibaut Bouveroux. Presentatie en doctoraatsthesis.
- Dolfinarium Seapark Brugge, 2012. Voorstelling van het educatief programma ‘Dichter bij Dolfijnen’- ‘Red de dolfijnen’. Presentatie.
- Dolfinarium Seapark Brugge, 2012. Voorstelling van de dolfijnenshow. Presentatie.
- Vervaecke H., 2012. Het welzijn van dolfijnen. Presentatie.
- Peeters E., 2012. Ethogram and time budgets. Presentatie.
- Lacave G., 2012. Ervaringen in dolfinaria in relatie tot stress/welzijn van de dolfijn. Presentatie.
- Delfour F., 2012. Ervaringen bij het houden van dolfijnen in gevangenschap. Presentatie.
- Andrews B., 2013 Ervaringen in Seaworld bij het houden van dolfijnen in gevangenschap. Presentatie.
- Vervaecke H., 2013 Normen voor dolfinaria. Presentatie.
- Van Elk N., 2013. Key figures with regard to longevity of individual animals and sustainability of the collection of bottlenose dolphins managed within the European Endangered Program (EEP). Presentatie en rapport.
- De Laender P., 2013. Inventarisatie van de dolfijnen in Boudewijn Seapark en oorzaken van sterfte. Presentatie.
- Chapelle G., 2013. Visie van Planète Vie en ethisch standpunt over het houden van dolfijnen in gevangenschap. Presentatie.
- Beck Y., 2013 *Tursiops truncatus* EEP and-how do we know how long Atlantic Bottlenose dolphins typically live in the wild and in human care? Presentatie en rapport.
- Brensing K., 2013. Dolfijnen in het wild en vraagtekens bij de verstrekte gegevens van EEP. Presentatie.
- Vervaecke H., 2013. Welzijnstrends. Presentatie en rapport.
- Van Elk N., 2013. Welzijnsklachten over dolfijnen nader beschouwd. Presentatie.

5. Goedkeuring van het advies door Raad voor Dierenwelzijn

Goedgekeurd op 10/12/2013.